

De 10 Tijdvakken in schema

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
 Prehistorie/ de tijd van jagers en boeren - 3000 vC Tijdvak 1	01 De levenswijze van jagers-verzamelaars.	✓ Cultuur ✓ Jager/verzamelaars • cultuur • etnische groep • magie (geloof) • mythen (mythologie) • Domesticatie	✦ Evolutie der mens ✦ Domesticatie van dieren ✦ Nomadisch bestaan	H1:§ 1: p12-13 H1:§ 1: p12-13	Leerjaar 4
	02 Het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen.	✓ Agrarisch ✓ Landbouwsamenleving • landbouw (-werktuigen) • dorp	✦ Neolithische revolutie ✦ Sedentaire revolutie	H1:§ 2: p13-15 H1:§ 2: p15-16	Leerjaar 4
	03 Het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen.	• polytheïsme • ambtenaren • hiërogliefen en/of spijkerschrift • bestuursapparaat • gelaagde samenleving • stad • staat	✦ Hiërarchische structuur ✦ Ontdekking van het Schrift ✓ <i>De sociaaleconomische en politieke veranderingen die gepaard gingen met het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen.</i>	H1:§ 2: p14-5 H1: §2: p16-19	Leerjaar 4
 Oudheid/de tijd van Grieken en Romeinen 3000 vC – 500 nC	04 De ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat.	✓ Burgerschap ✓ Politiek ✓ Stadstaat • democratie (Athene) en/of oligarchie (Sparta) • de wetenschap	✦ Ontstaan wetenschappen, wetenschappelijk denken. ✦ Ontstaan democratie ✓ <i>Bij het denken over burgerschap en politiek wordt met name bedoeld op de democratie in Athene. Het gaat hierbij niet om uitvoerige kennis van alle instellingen.</i> ✦	H2:§ 1-2: p22-3 H2:§ 3-4: p23-5 H2:§ 5: p24-8	Leerjaar 4
	05 De klassieke vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.	✓ Klassiek • kunst • schoonheid (Grieken) vs militair en praktisch nut (Romeinen)	✦ Hellenisme (Alexander de Grote) ✓ <i>Bedoeld worden bouwkunst en beeldhouwkunst.</i>	H2:§ 6: p28	Leerjaar 4

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
Tijdvak 2	06 De groei van het Romeinse imperium, waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Landbouwsamenleving ✓ Imperium ✓ Agrarisch-urbane samenleving • consul • Pax Romana • Romanisatie (romanisering) • proletariër en patriciër • senaat en keizer (Caesar) • republiek en keizerrijk ✓ slaven 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Verovering Europa en het zuidelijk Middellandszegebied ✦ <i>Romanisering van Europa en het en het zuidelijk Middellandszegebied. Het gaat hier om de wederzijdse beïnvloeding van de cultuur van de bevolking in de veroverde gebieden en de Grieks-Romeinse cultuur. In het recente verleden werd nog gesproken over 'romanisering', maar dat is een beperktere weergave van dit kenmerkend aspect</i> 	H2: §7-11: p29-36	Leerjaar 4
	07 De confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa.	<ul style="list-style-type: none"> • Volksverhuizingen • Splitsing Romeinse Rijk • Verval West-Romeinse Rijk • Germaanse stammen • Germaanse cultuur (o.a. taal & geloof) 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Steun (Franken) en vijandschap (invallen) van de Germanen ✦ Uiteenval van het Romeinse Rijk ✓ <i>In de late oudheid dringen vanuit het noorden Germaansspreekende groepen door in het Romeinse Rijk. Op termijn leidt dit tot het uiteenvallen van het westerse deel van dat rijk in een aantal Germaanse staten. Sommige van deze staten zijn heel duidelijk erfgenamen van de Grieks-Romeinse cultuur, in andere is het Germaanse element dominantier.</i> 	H2:§ 13: p39 H2:§ 13: p39	Leerjaar 4
	08 De ontwikkeling van het Jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jodendom ✓ Monotheïsme ✓ Christendom ✓ Katholicisme • Bijbel • Torah • Nieuwe Testament • Byzantijnse rijk 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Ontwikkeling van de monotheïstische godsdienst in het Midden-Oosten ✦ Verspreiding van het Christendom, aanpassing van de Leer en vervolging 	H2:§ 12: p36-38 H3: §1 & 2 : p42-5 H2: §7-11: p29 &36 H3:§ 5: p48-50	Leerjaar 4
 Vroege Middeleeuwen/de tijd van ridders	09 De verspreiding van het christendom in geheel Europa	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Het Grote Schisma • klooster(orde)/monniken/non • dorpspriester • bisschop • paus • ketters/heidenen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Het gaat hierbij om een geleidelijk proces waarbij monniken en de politieke elite vaak samenwerkten en waarbij zowel sprake kon zijn van verspreiding van boven af (de elite eerst) en mentale verspreiding (syncretisme).</i> 	H3: §4:p42-5 H3:§5: p48-50	Leerjaar 4
	10 Het ontstaan en de verspreiding van de islam.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Islam • Kruistochten 		H3:§ 6: p50 H3:§ 7: p50-3 H3:§ 8: p53	Leerjaar 4

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context	
en monniken 500-1000		<ul style="list-style-type: none"> • islam, • Koran • Moslim • djihad 				
Tijdvak 3	11 De vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geestelijkheid ✓ Hofstelsel • Domein • Herendiensten • Horige • Byzantium 	✦ Noordwest-Europa keert economisch gezien terug naar een staat van vóór de Romeinse bezetting en/of handelsinvloed.	H3:§ 3: p45-7 H3:§ 3: p47 H3:§1: p43 H3:§ 4: p48 H3:§5: p48-50	Leerjaar 4	
	12 het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Feodalisme • leenheer/leenman • ridder • Clovis • Karel de Grote 			H3:§ 3: p45-7 H3:§ 3: p47 H3:§1: p43 H3:§ 4: p48 H3:§5: p48-50	Leerjaar 4
 <p>Hoge en Late Middeleeuwen/de tijd van steden en staten 1000-1500</p>	13 De opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ambacht ✓ Handel • Stadsrechten • Stad • Tegenstelling stad-platteland/agrarisch-urbane cultuur 	✦ Ontwikkeling van de eerste Europese handelsorganisatie. De macht van de burgers groeit.	H3:§ 9: p54-5	Leerjaar 4	
	14 Opkomst van de stedelijke burgerij en toenemende zelfstandigheid van steden.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Handel ✓ Centralisatie 			H3:§ 9: p54-5 H3:§ 10: p 54-5 H3:§ 10:p 55-7	Leerjaar 4
	Tijdvak 4	15 Het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben	<ul style="list-style-type: none"> • Investituurstrijd • Schisma (Oosters- Westers Christendom) • Inquisitie en Ketterij • De Italiaanse stadstaten 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Investituurstrijd. De botsing van sterke wereldlijke heersers en steden met de macht van Rome. ✦ Definitieve breuk tussen Oost en West. 	H3:§11: p57 H3:§12: p58 H3:§ 9: p54	Leerjaar 4
		16 De expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten.	<ul style="list-style-type: none"> • Kruistochten • Pogroms • Jeruzalem • Het Grote Schisma (1054) 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Botsingen met, en ontdekking van de Arabische wereld ✦ Formele scheuring in de Christelijke wereld; tussen en Oosten en het Westen 		H3:§ 8: p53 H3:§12: p58-9 H3:§ 1: p44

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Sprekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
		<ul style="list-style-type: none"> • Heilige Land • Nieuwe handel(-sbetrekkingen) 			
	17 Het begin van staatsvorming en centralisatie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Centralisatie ✓ Staatsvorming ✓ Christelijk-Joods wereldbeeld ✓ Middeleeuwse cultuur <ul style="list-style-type: none"> • Magna Charta, nationalisme • Jeanne d'Arc • Honderdjarige Oorlog (1337-1453) • Ambtelijk apparaat 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ De opkomst van Frankrijk en Engeland aan de hand van Jean D'Arc ✦ Staatsvorming en opkomend nationalisme ✦ Ontwikkeling van een nationaal gevoel en/of idee 	H3:§ 13: p59- 61 H3:§ 14: p61-62 H3:§ 15: p63-64	Leerjaar 4
 <p>Renaissancetijd/de tijd van ontdekkers en hervormers 1500-1600</p> <p>Tijdvak 5</p>	18 Begin van de Europese expansie overzee	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wereldbeeld <ul style="list-style-type: none"> • Specerijen • Ontdekkingsreizen • Verdrijving inheemse bevolking • Exploitatie inheemse bevolking 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Ontdekkingsreizen en start van de Europese wereldhegemonie ✦ Een langzaam veranderd wereldbeeld ✓ <i>Hierbij gaat het om oorzaken en gevolgen.</i> 	H4:§ 1: p68 H4:§ 1: p69	Leerjaar 4
	19 Het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Renaissance ✓ Wereldbeeld ✓ Erfgoed 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Het Rooms-katholiek nietig Middeleeuwse mensbeeld maakt plaats voor het belang van zelfontplooiing met als voorbeeld de klassieke wereld ✓ <i>Hierbij wordt gedacht aan Italië vanaf het midden van de veertiende eeuw.</i> 	H4:§ 3:p74-5	Leerjaar 4
	& 20 Hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid	<ul style="list-style-type: none"> • Humanisten • Renaissance • Erasmus • Wetenschappelijke Revolutie • Barok • Classicisme • Grieks model begrijpen/verklaren 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Wedergeboorte van de klassieke wetenschap en kunst ✦ Weerstand tegen wetenschappers en hun werk ✓ <i>Hierbij wordt gedacht aan bouwkunst, beeldende kunst en het humanisme.</i> 	H4:§ 3: p74-5 H4:§ 4: p75-7	Leerjaar 4
21 De protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Katholicisme, ✓ Protestantisme ✓ Reformatie/Contrareformatie <ul style="list-style-type: none"> • Aflaten(handel) • Luther (Lutheranisme) en Calvin (calvinisme) 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ De oorzaken en gevolgen van de splitsing van de christelijke kerk 	H4:§ 2: p 69-71 H4:§ 2: p73	Leerjaar 4	

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
		<ul style="list-style-type: none"> • Beelden verafgoden & relikwieën vereren • Anglicaanse Kerk • Hugenoten • Index • Inquisitie 			
	22 Het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat.	<ul style="list-style-type: none"> • Plakkaat van Verlatinge & De Republiek 		H10:§ 2:p166-171	Leerjaar 4
 Gouden Eeuw/de tijd van regenten en vorsten 1600-1700	23 Het streven van vorsten naar Absolute macht	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Absolutisme • Versailles • Franse (culturele) invloed in Europa • Belastingmonopolie en geweldsmonopolie • Magna Charta & Bill of Rights (1689) • Ancien Régime 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Centralisatie van de macht door de vorst, ✦ waarbij het Franse model tot voorbeeld dient. ✦ Verdere Franse (culturele) invloed; met name op het gebied van kunst en taal 	H4:§ 5:p77-8	Leerjaar 4
Tijdvak 6	24 De bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wereldeconomie ✓ Handelskapitalisme ✓ Kapitalisme • Gewetensvrijheid 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zie o.a. kenmerk 22; wordt verder uitgebouwd in leerjaar 5 en 6!</i> 	H10:§ 2:p166-171	Leerjaar 4 5 6
	25. wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wereldeconomie ✓ Handelskapitalisme ✓ Kapitalisme • Ontstaan wereldhandel • Driehoekshandel • Luxe goederen & massaproducten • Slavernij 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie en haar gevolgen 	H4:§ 10:p85-7 H4:§ 5: p77 H4:§ 5: p78	Leerjaar 4

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
 <p>Verlichting/ de tijd van pruiken en revoluties 1700-1800</p> <p>Tijdvak 7</p>	<p>26 De wetenschappelijke revolutie.</p> <p>&</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Slavenhandel • Rationeel optimisme • Verlichters • Vrijheidsdenken • Adam Smith • Volkssoevereiniteit 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ Wetenschappelijke kennis in dienst van het oplossen van maatschappelijke problemen ✦ De meeste Verlichters ontkende het bestaan van God en de schepping niet, maar God bemoeide zich na Zijn Werk niet meer met het aardse ✦ De Verlichters waren voor volkssoevereiniteit ✓ In de exacte wetenschappen komen theorieën en wetten voortaan tot stand op grond van redeneren en waarnemen in combinatie met experimenteren. 	<p>H4:§ 6: p79 H4:§ 6: p79-80</p>	<p>Leerjaar 5</p>
	<p>27 Rationeel optimisme en een 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ verlicht absolutisme ✓ ancien régime • Verlichte Macht 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ In de 18e zijn er vorsten die hun macht op sommige gebieden wijs aanwenden. Zij voerde een aantal ideeën uit de verlichting door, zonder hun macht weg te geven 	<p>H4:§ 7: p81</p>	<p>Leerjaar 5</p>
	<p>28 Voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Abolitionisme ✓ Plantages(-kolonies) ✓ Trans-Atlantische slavenhandel • Wereldhandel • Driehoekshandel • Luxe goederen & massaproducten 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>zie kenmerk 20 & 23!</i> ✓ Bestudeer het abolitionisme (HB, p87); is ook toetsstof ✓ <i>Onder invloed van de Verlichting kwam er discussie over de slavernij. Deze leidde in de negentiende eeuw tot afschaffing van de slavenhandel (en later tot afschaffing van de slavernij).</i> 	<p>H4:§ 10: p85-7</p>	<p>Leerjaar 5</p>
	<p>29 Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel en de opkomst van het abolitionisme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ democratische revolutie ✓ grondrechten ✓ grondwet • Bastille • Bourgeoisie • Stand(en) 	<ul style="list-style-type: none"> ✦ De drie Trans-Atlantische Revoluties dienen tot voorbeeld voor veel landen (lees: volken) hoe hun staatsbestel zodanig in te richten dat de invloed van de bevolking op het bestuur sterker wordt 	<p>H4:§ 8: p81-2 H4:§ 8: p82-5 H4:§ 8: p85</p>	<p>Leerjaar 5</p>
	<p>30 De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap.</p>				

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
twintigste eeuw/de tijd van de wereldoorlogen 1900-1950 Tijdvak 9	van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Massaorganisatie ✓ Ideologie ✓ Antisemitisme (km 41) ✓ 1929 Wereldwijde Economische Crisis ✓ NSDAP / Nationaal-Socialisme ✓ Totalitarisme <ul style="list-style-type: none"> • Chaos in Duitsland in 1919 • Weimarrepubliek • Dolkstootlegende • Herstelbetalingen • Bezetting Ruhrgebied • Mein Kampf • Heim ins Reich • Lebensraum • Der Führer (Adolf Hitler) • Hitler Rijkskanselier • Machtigingswet (maart 1933) • Totalitaire staat • Nazificatie • Hitlerjugend • Propaganda en nazificatie • Verzet (rol van de kerk, burgers & militairen) 		136 H8:§ 4-5: p136-139 H8:§ 6: p139-142 H8:§ 9: p144-5	5
	39 De crisis van het wereldkapitalisme.	✓ (zie kenmerk 37)			Leerjaar 5
	40 Het voeren van twee wereldoorlogen.	Eerste Wereldoorlog <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nationalisme, agressief, (km 32) ✓ Modern Imperialisme (km 32) <ul style="list-style-type: none"> • Militarisme • Wapenwedloop • Bondgenootschappen • Happy War • Moderne wapens • Loopgravenoorlog • Oorlogseconomie • Wapenstilstand • Verdrag van Versailles 		H7:§ 1: p122-4 H7:§ 1: p124-5 H7:§ 2: p125-130 H7:§ 3: p130-1 H9:§ 1&2: p151-7 H9:§ 4: p161-163	Leerjaar 5

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
		<p>Tweede Wereldoorlog</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Communisme • NSDAP (km 38) • Stalin • Appeasement • politiek • Bewegingsoorlog • Moderne wapens • Burgerdoelen • Start Koude Oorlog 			
	<p>41 Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Antisemitisme ✓ Genocide ✓ Racisme ✓ Discriminatie • NSDAP (km 39) • SA • SS • Concentratiekampen • Anti-Joodse maatregelen • Nurembergerwetten (1935) • Kristalnacht • Wannsee-conferentie (1942) • Industriële vernietiging van rasonzuiveren (Joden, zigeuners en homofielen) 		<p>H8:§ 7-8: p142-3</p>	<p>Leerjaar 5</p>
	<p>42 De Duitse bezetting van Nederland.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bezetting • 10 Mei 1940 • Bombardement van Rotterdam • Seyss-Inquart • NSB • Arbeitseinsatz • Distributiesysteem • Jodenvervolging • Verzet (actief & passief) • Dolle Dinsdag • Hongerwinter 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doel bezetting: Nederland inschakelen bij de Duitse oorlogsvoering en de bevolking winnen voor het nationaalsocialisme 	<p>H9:§ 3; p157-161</p>	<p>Leerjaar 5</p>

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
		<ul style="list-style-type: none"> • 5 Mei 1945 			
	43 Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering.	(zie kenmerk 40) ✓ massavernietigingswapens			Leerjaar 5
	44 Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.	<ul style="list-style-type: none"> • Betere infrastructuur • Direct bestuur vs Indirect bestuur • Westers onderwijs • Arbeidsverplichting • Exploitatie landschap • Urbanisatie • Opbreken etnische-/stamverbanden • Import slaven e.a. etnische groepen • Kerstening • Verwestering elite • (Radicaal-) verzet • Opkomst nationalisme • Actieve onderdrukking • Rol WO II • Rol SU & VS na WO II • Verzet tegen imperialisme in moederland 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hierbij wordt gedacht aan het opkomend nationaal bewustzijn in koloniën, dat door de wereldoorlogen werd versterkt.</i> 	H14: §2: p259-62 H14: §3: p262-63	Leerjaar 5
 Tweede helft twintigste eeuw/de tijd van televisie en computer	45 De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Blokvorming ✓ Atoomoorlog ✓ Wapenwedloop ✓ Dekolonisatie (& invloedsferen) ✓ Overheersing /Hegemonie <ul style="list-style-type: none"> • Atlantisch Handvest (Churchill en Roosevelt) • Verenigde Naties • Vrede Brest-Litovsk • Kapitalistische omsingeling van de USSR 	✓	H13:§1: p 228-31 H13:§2: p 232-33 H13:§3: p 233-39 H13:§4: p 239-41 H13:§4: p 241-47 H13:§5: p 248-9	Leerjaar 5 & 6

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Spreekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
1950-heden Tijdvak 10		<ul style="list-style-type: none"> • Conferentie van München • Uitblijven 'Tweede Front' • Poolse kwestie • Potsdam (juli 1945) • Invloedsferen • Trumandoctrine (Containment politiek en Marshall plan, 1947) • De Kwestie Duitsland • IJzeren Gordijn • China communistisch (1949) • Russische A-bom (1949) • Communistenangst VS • De Geest van Genève (1955) • Oprichting Berlijnse Muur (1961) • Cuba-crisis (1962) • Vreedzame coëxistentie • Vietnam • Ostpolitik (Willy Brandt) • Solidariteit • Reagan & Gorbatsjov • SDI (Star Wars) • Perestrojka & glasnost • Het Wonderjaar (1989) • Val van de Muur (1989) 			
	46 De dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld.	✓ (zie kenmerk 41)	✓		Leerjaar 5
	47 De eenwording van Europa.	<ul style="list-style-type: none"> • Marshallplan (km 46) • EGKS (1951) • EEG (1957) • EG (1967,EGKS, EEG & Euratom) • EU (1993) 	<i>Het gaat bij dit aspect niet om verdragen en organisaties, noch om de politieke instellingen van de EU, maar wel om de verbanden met de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog.</i>	H13: §6: p249-53	Leerjaar 6
	48 De toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende	✓ sociaal-culturele veranderingsprocessen	<i>In dit tijdvak bereikt de westerse wereld een unieke mate van welvaart, hetgeen veranderingen mogelijk maakt in allerlei gezagsverhoudingen en op het gebied van normen en waarden.</i>		Leerjaar 6

Tijdvak	Kenmerkende Aspecten (KA's)	Structuurbegrippen	Samenleving/maatschappij en haar belangrijkste ontwikkelingen/verschijnselen	Sprekende Verleden	Verplichte Voorbeelden Hist. Context
	<p> sociaal-culturele veranderingsprocessen.</p> <p>49 De ontwikkeling van een pluriforme en multiculturele samenlevingen.</p>	<p>✓ pluriforme en multiculturele samenlevingen.</p>	<p><i>In het centraal examen worden "pluriforme en multiculturele samenlevingen" als één begrip gehanteerd.</i></p>		<p>Leerjaar 6</p>